

tenie doterajších dôležitejších pokusov o riešenie problematiky kategórie zákona. Vychádza z náčrtu súčasných problémov v tejto oblasti, najmä z prác našich autorov. Zapodieva sa i náhľadmi západných autorov, ako napr. Bergsona, Milla, Edingtona a iných. V druhej kapitole sa zaoberá otázkou zákona ako kategórie dialektického materializmu. Vysvetľuje gnozeologický obsah tejto kategórie, ako i jej vzťah k ostatným kategóriám dialektického materializmu. Zároveň sa zaoberá významom riešenia filozofickej problematiky vedeckého zákona pre prírodovedu, špeciálne pre biológiu. Posledná kapitola je venovaná niektorým otázkam povahy vedeckých zákonov, hlavne otázke vedeckého zákona ako subjektívneho odrazu objektívnych procesov. Polemizuje jednak proti mechanicko-materialistickému stotožňovaniu vedeckého zákona s objektívne zákonitými súvislosťami, jednak i proti preceňovaniu subjektívneho momentu vedeckého zákona u subjektívnych idealistov. I v tejto kapitole do značnej miery nadväzuje na problematiku v biológii, obzvlášť pri otázke vývinu vedeckých zákonov.

Ďalšia práca, ktorú obhajoval s. J. Pašiak, bola zameraná na špeciálnu otázku vývinu našej spoločnosti — na riešenie slovenskej otázky v Československej republike. Práca sa zaoberá teoretickými problémami slovenskej národnostnej otázky jednak v období buržoáznej republiky, jednak v období národnej a demokratickej revolúcie, ako i socialistických premien v našej krajine.

Práca je rozdelená do šiestich kapitol. V prvej kapitole autor načrtáva vznik a vývin slovenskej otázky v období Rakúsko-Uhorska, buržoáznej Československej republiky i situáciu v období tzv. slovenského štátu. Vysvetľuje špecifičnosť slovenskej národnostnej otázky v týchto obdobiach a formy boja za národné oslobodenie slovenského ľudu. V druhej kapitole pojednáva o národnopolitickom spoločenstve Čechov a Slovákov ako o jednej zvláštnosti vzťah

týchto dvoch národov. Sleduje historické podmienky jeho vzniku počínajúc Vefkomoravskou ríšou, ďalej v období feudalizmu a kapitalizmu. V rámci tejto otázky sa zaoberá i vývinom kultúrnych a politických stykov Čechov a Slovákov a ich spoločným bojom za národné oslobodenie. Polemizuje s nesprávnou buržoáznou teóriou „československého národa“ a zároveň vysvetľuje zásady národnostnej politiky KSČ. V ďalšom preberá historické predpoklady riešenia slovenskej otázky a spôsob, ktorým je riešená v ľudovodemokratickej Československej republike. Ako hlavný spôsob uvádza socialistickú industrializáciu a podrobne rozoberá jej význam. Nakoniec hovorí o formovaní slovenského socialistického národa.

Problematiku vývinu našej spoločnosti sa týka i práca Fr. Vartíka na tému *Otázky základne a nadstavby v ľudovodemokratickej Československej republike*. Práca vychádza zo všeobecnoteoretického riešenia povahy základne a nadstavby ako kategórie historického materializmu. Podrobne sa zaoberá i vzťahom kategórií základne a nadstavby voči ostatným kategóriám historického materializmu. Rozoberá i nedávnu diskusiu o základni a nadstavbe, najmä venuje pozornosť protirečivej povahe týchto kategórií. Podrobne skúma i osobitosti základne a nadstavby socialistického typu, ako i vzťah medzi spoločenským vedomím a nadstavbou.

Hlavný problém, ktorý v svojej práci sleduje súdruh Vartík, je otázka formovania socialistickej základne a nadstavby v Československu. Zaoberá sa povahou a významom rôznych spoločenských zápasov po roku 1945 a vytváraním nových spoločenských vzťahov v oblasti ekonomickej i ideologickej.

Na obhajobách boli prítomní mnohí pracovníci z filozofickej fakulty i z iných filozofických pracovísk. Po diskusii a kratšej porade bol vyhlásený záver, že všetci traja uchádzači vyhovelí stanoveným podmienkam a obhájili práce na získanie titulu kandidátov filozofických vied. (k)

ZPRÁVA O ČINNOSTI FILOZOFICKÉHO ÚSTAVU SAV ZA ROK 1958

A. Plnenie výskumných úloh. V r. 1958 sa v ústave pracovalo na jednej hlavnej a dvoch pridružených úlohách.

1. Hlavná úloha: *Kategórie dialektic-*

kého a historického materializmu. Práca na tejto úlohe bola plánovaná a jej plnenie usmerňované tak, aby jednotlivé čiastkové výsledky mohli byť zhrnuté v knižnej publikácii, ktorú ústav plánuje

vydať r. 1959 pod názvom *State z gnozeológie*. Jednotlivé čiastkové témy: *Vztah subjektu a objektu* (B. Valehrach), *Katégoria protirečenia* (A. Kopčok), *Katégoria kvality* (M. Burica), *Hlavné gnozeologické problémy v súčasnom idealizme* (J. Bodnár), *Metodológia výskumu sociálnych javov* (J. Švihran). Okrem týchto príspevkov interných pracovníkov ústavu budú *State z gnozeológie* zahrňovať príspevky externých spolupracovníkov (I. Hrušovský, A. Sirácky, V. Filkorn, J. Kocka a i.).

2. Prvá pridružená úloha: *Otázky rozvoja ľudovej demokracie a ideologické problémy výstavby socializmu u nás*. (Dlhodobá úloha, ktorá v perspektívnom pláne ústavu figuruje ako úloha hlavná.) Týka sa riešenia aktuálnych problémov, ktoré pre úsek ideológie ukladá prax socialistickej výstavby u nás, riešenie základných problémov vedeckého socializmu, problémov kultúrnej revolúcie, boja proti náboženským prežitkom a nepriateľským ideológiám. Niektoré výsledky z čiastkových prác budú uverejnené ako príspevky v zborníku *Aktuálne otázky historického materializmu*, ktorý ústav plánuje vydať r. 1961.

Jednotlivé čiastkové témy: *Diktatúra proletariátu a socialistická demokracia* (J. Strinka). Na úlohe sa bude pracovať i v nasledujúcom roku. *Sociálna funkcia náboženstva* (T. Münz). V práci na úlohe sa bude pokračovať i v budúcom roku. *Katégoria slobody vo vzťahu k teórii a praxi* (R. Roško). Úloha splnená. *Kritika nových buržoázných sociologických teórií* (J. Švihran). Úloha splnená.

3. Druhá pridružená úloha: *Výskum dejín filozofie*. Ťažisko práce bolo vo výskume dejín slovenskej filozofie. *Vývin filozofie slovenského národného obrodzenia* (E. Várossová). V práci sa pokračuje. *Filozofický odkaz J. Karlovského* (T. Münz). Úloha splnená.

B. Iná činnosť ústavu. 1. *Porady*. V dňoch 15.—16. decembra 1958 sa ko-

nala v Domove vedeckých pracovníkov v Smoleniciach porada filozofických pracovníkov FÚ SAV a FÚ ČSAV o aktuálnych filozofických otázkach, ktoré riešia obidve pracoviská v rámci svojich vedecko-výskumných úloh. Porada sa konala za účasti popredných vedeckých pracovníkov niektorých ústavov Sekcie spoločenských vied a pracovníkov z oblasti filozofie z katedier marxizmu-leninizmu bratislavských vysokých škôl i stranických pracovníkov ÚV KSS a ÚV KSČ.

Zasadalo päť sekcií, a to podľa porady problematiky. Prvá sekcia — protirečenia prechodného obdobia, prejavy súčasného revizionizmu a dogmatizmu, druhá sekcia — historický materializmus a spoločenský výskum, tretia sekcia — niektoré kategórie materialistickej dialektiky a problémy gnozeológie, štvrtá sekcia — logika, jazyk, myslenie, piata sekcia — dejiny filozofie. Rokovanie prinieslo veľmi osožnú výmenu názorov, ukázalo úroveň práce u nás v uvádzanej problematike a prispelo k zblíženiu najmä s českými filozofickými pracovníkmi.

Na poradu nadviazalo rozšírené zasadnutie Vedeckých rád FÚ SAV a FÚ ČSAV, ktoré začali odpoľudnia 16. decembra a pokračovali 17. decembra. Rozšírené zasadnutie prerokovalo úlohy pre filozofiu, ktoré vyplývajú z uznesení XI. sjazdu KSČ i ďalšie aktuálne problémy, súvisiace s ideológiou výstavby socializmu, kultúrnou revolúciou atď. Zasadnutie schválilo celý rad významných uznesení o výmene skúseností medzi obidvoma ústavmi, o formách spolupráce a o konkrétnych opatreniach skvalitnenia vedeckej práce.

2. Pracovníci ústavu boli činní ako lektori, inštruktori a školitelia v rámci RSŠ. J. Bodnár prednášal po celý rok na Filozofickej fakulte UK *Prehľad dejín svetovej filozofie*. A. Kopčok mal prednášku v rozhlase na tému *Súčasný revizionizmus*. R. Roško mal prednášku v rozhlase na tému *Kritika niektorých*

revizionistických názorov v otázke štátu. B. Valehrach mal prednášku v Ústave slovenského jazyka na tému *Kritika teórie znakov a teória odrazu*.

3. *Zahraničné cesty*. V dňoch 11.—18. septembra 1958 konal sa v Benátkach XII. medzinárodný filozofický kongres, ktorého sa zúčastnili akad. I. Hrušovský, akad. A. Sirácky a J. Bodnár. T. Münz bol v dňoch 11.—25. novembra 1958 na študijnom pobyte v Maďarsku. A. Kopčok bol v dňoch 3.—13. de-

cembra 1958 na študijnom pobyte v Poľsku.

4. Pracovníci ústavu spolupracovali s redakciou Predvoj na spracovaní hesiel z oblasti dialektického a historického materializmu. V ústave bola tiež organizovaná práca na *Antológii z dejín slovenského myslenia* pre Akadémiu vied SSSR. Pracovníci ústavu ďalej vypracovali heslá pre *Velkú sovietsku filozofickú encyklopédiu* o význačných slovenských mysliteľoch.

ZO ZAHRANIČNEJ TVORBY

C. A. STEPANJAN, *OBŠČIJE ZAKONOMERNOSTI I OSOBNOSTI VOZNIKNOVENIA KOMMUNISTIČESKOJ FORMACII*. (Stať vyšla v knihe *Sodružestvo stran socializma*, Moskva 1958, 34—93.)

Otázka všeobecného a zvláštneho v období prechodu od kapitalizmu ku komunizmu má mimoriadny teoretický i praktický význam. Ignorovanie všeobecných zákonitostí vedie k popieraniu základov leninizmu a k opúšťaniu princípov proletárskeho internacionalizmu. Princípy leninizmu sú však ohrozené i vtedy, keď sa zabúda na zvláštnosti jednotlivých krajín vstupujúcich do obdobia prechodu. Ako príklad možno uviesť bývalé vedenie Maďarskej strany pracujúcich, ktoré tým, že mechanicky preberalo sovietske skúsenosti, stratilo zmysel pre objavovanie a praktické využívanie národných zvláštností, čo zase viedlo k oslabeniu diktatúry proletariátu.

Boj za komunizmus je internacionálny čo do svojho obsahu a národný čo do svojej formy. Internacionálny obsah je určený všeobecným charakterom základných triednych cieľov proletariátu všetkých krajín. Národná forma je výrazom konkrétne-historických podmienok boja robotníckej triedy rozlič-

ných krajín. Úspech boja závisí jednak od prípravy k národným zvláštnostiam tej ktorej krajiny, jednak od podriadenia týchto zvláštností všeobecným internacionálnym cieľom robotníckej triedy. Ignorovanie všeobecných zákonitostí vedie k revizionizmu, ignorovanie národných zvláštností k dogmatickému sektárstvu.

Marxizmus-leninizmus pripisuje prvoradý význam poznaniu všeobecných zákonov revolučného pretvárania spoločnosti. Nemôže existovať nijaký národný „sovietsky“, „čínsky“, „poľský“, „francúzsky“ atď. komunizmus. No sú a musia byť národné zvláštnosti foriem prechodu ku komunizmu. S týmito zvláštnosťami treba počítať nadhlo, pretože nezaniknú hneď ani po víťazstve komunizmu v medzinárodnom meradle. Tieto zvláštnosti sa však netýkajú najhlavnejšieho.

Z hľadiska ďalšieho rozvíjania teórie vedeckého komunizmu to potom znamená, že síce ktorákoľvek krajina môže vo forme zvláštneho znamenať taký prínos, ktorý prekračuje národný rámec, no nikdy nebude môcť na základe vlastnej skúsenosti likvidovať prv objavené objektívne pravdy. Taký charakter má dnes napr. skúsenosť nenásilného pretvárania kapitalistického priemyslu a obchodu v Číne. Význam tejto skúsenosti